

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/42/42/97

SPRAWA REFERENDUM KONSYTUCYJNEGO

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Funkcjonowanie państwa w stanie prowizorium konstytucyjnego wpłynęło prawdopodobnie na zmniejszenie się poczucia znaczenia ustawy zasadniczej dla obywateli. Półtora roku temu najwięcej badanych (45%) uważało, że uchwalenie nowej konstytucji będzie miało duży wpływ na życie zwykłych ludzi. Obecnie grupa ta zmniejszyła się do 31%, natomiast dwie piąte ankietowanych (40%) ocenia, iż wpływ ten będzie mały, a dalsze 15% sądzi, że konstytucja w ogóle nie będzie miała wpływu na ich życie.
- ◆ Mimo że znaczna część Polaków (45%) opowiedziała się za tym, by politycy zasiadający w parlamencie stworzyli wspólnie z przedstawicielami pozaparlamentarnej opozycji jednolity projekt konstytucji, o którym obywatele wypowiedzieliby się w referendum, to jednak spora grupa (36%) wolałaby, by głosowaniu w referendum zostały poddane dwa projekty konstytucji: parlamentarny i tzw. obywatelski.
- ◆ W marcu udział w referendum zatwierdzającym konstytucję zadeklarowało 65% ankietowanych, niemal tyle samo, co miesiąc wcześniej. Nie zmieniło się również znacząco deklarowane poparcie dla parlamentarnego projektu konstytucji. Wśród osób zapowiadających udział w referendum ponad dwie piąte (44%) nie potrafi jeszcze powiedzieć, czy głosowałoby za tym projektem czy też przeciw niemu, niewiele mniejszy odsetek (41%) deklaruje, że poprze ten projekt, natomiast 15% z góry go odrzuca.
- ◆ Najbardziej wyraźny wzrost poparcia dla parlamentarnego projektu konstytucji odnotowaliśmy wśród zwolenników UW i - w mniejszym stopniu - PSL. Minimalnie zmniejszyła się aprobatą tego projektu wśród sympatyków AWS i ROP.

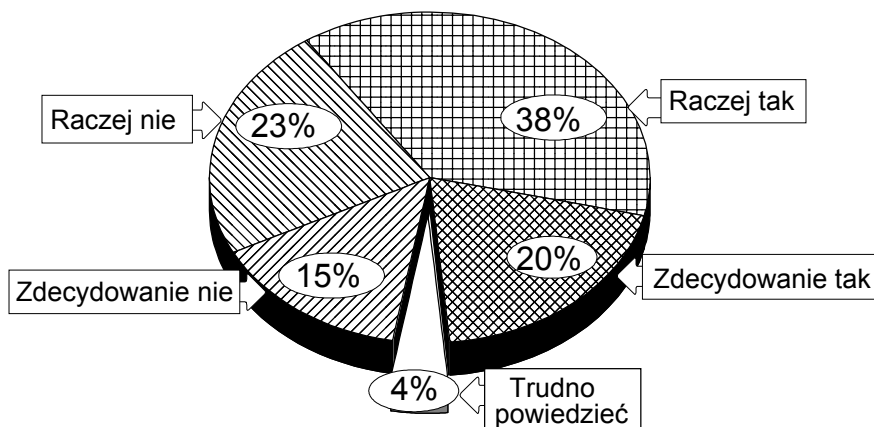
Zgromadzenie Narodowe przyjęło projekt nowej konstytucji. Prezydent Aleksander Kwaśniewski zgłosił już swoje poprawki, które po przegłosowaniu w Komisji Konstytucyjnej zostaną rozpatrzone na forum obu izb parlamentu. Wszystko wskazuje na to, że 25 maja br. w referendum głosować będziemy za przyjęciem lub odrzuceniem przygotowanego przez parlament projektu konstytucji. W marcowym sondażu¹, przeprowadzonym jeszcze przed ostateczną decyzją parlamentu, zapytaliśmy respondentów m.in. o to, jak głosowaliby w referendum, gdyby odbyło się ono w tym miesiącu.

ZNACZENIE KONSTYTUCJI I ZAINTERESOWANIE JEJ UCHWALENIEM

Jednym z podstawowych wyznaczników decydujących o udziale w referendum zatwierdzającym wydaje się ogólny poziom społecznego zainteresowania ustawą zasadniczą. Według deklaracji badanych, ponad połowa (58%) Polaków interesuje się sprawą uchwalenia nowej konstytucji, natomiast prawie dwie piąte (38%) ankietowanych nie wykazuje zainteresowania tym tematem.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (82) przeprowadzono w dniach 13-18 marca ‘97 na 1185-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. CZY INTERESUJE SIĘ PAN(I) SPRAWĄ UCHWALENIA NOWEJ KONSTYTUCJI?

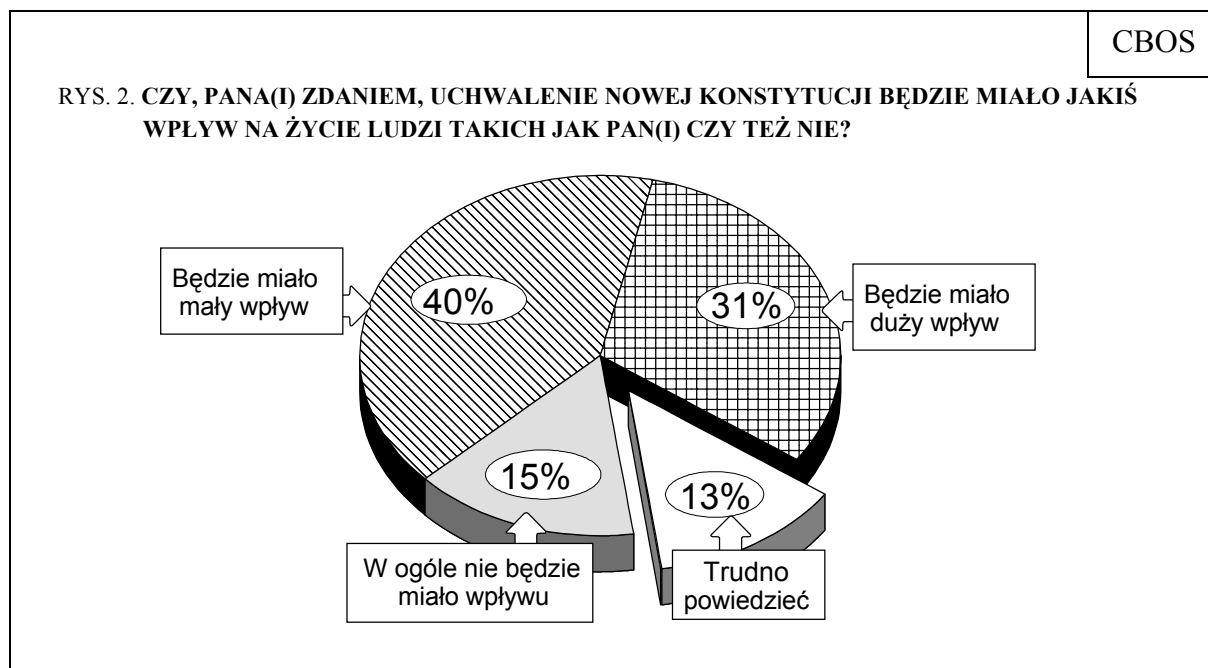

Przed referendum planowana jest akcja informacyjna dotycząca konstytucji. Jak się wydaje, powinna ona być skierowana szczególnie do tej części społeczeństwa, która nie jest zainteresowana tą sprawą. Warto zatem dowiedzieć się, kto interesuje się konstytucją, a kto nie wykazuje nią zainteresowania.

Sprawą uchwalenia ustawy zasadniczej częściej interesują się mężczyźni (68%) niż kobiety (50%). Częściej poświęcają jej uwagę osoby w wieku 35-64 lata, natomiast w większości nie interesują się nią ludzie młodzi (do 24 roku życia). Jest dość oczywiste, że zainteresowanie konstytucją jest tym większe, im wyższy poziom wykształcenia respondentów. Sprawą uchwalenia ustawy zasadniczej mniej interesują się osoby osiągające najniższe dochody. Wśród grup społeczno-zawodowych uchwalenie nowej konstytucji nie budzi zainteresowania większości rolników i osób pozostających bez pracy. W mniejszym stopniu interesują się tym problemem również robotnicy niewykwalifikowani, a także uczniowie i studenci. Poglądy polityczne, podobnie jak częstość praktyk religijnych, nie wpływają na deklarowany poziom zainteresowania konstytucją. Jedynie osoby nie interesujące się polityką i nie potrafiące sprecyzować swoich poglądów politycznych w zdecydowanej większości nie wykazują zainteresowania również nową konstytucją.

Wydaje się, że funkcjonowanie państwa w stanie prowizorium konstytucyjnego wpłynęło na zmniejszenie się poczucia znaczenia ustawy zasadniczej dla obywateli. Półtora roku temu największa grupa badanych (45%) uważała, że uchwalenie nowej konstytucji

będzie miało duży wpływ na życie zwykłych ludzi. Obecnie liczba osób podzielających ten pogląd zmniejszyła się do 31%, natomiast dwie piąte (40%) ankietowanych ocenia, że wpływ ten będzie mały, a dalsze 15% sądzi, iż konstytucja w ogóle nie będzie miała wpływu na ich życie.

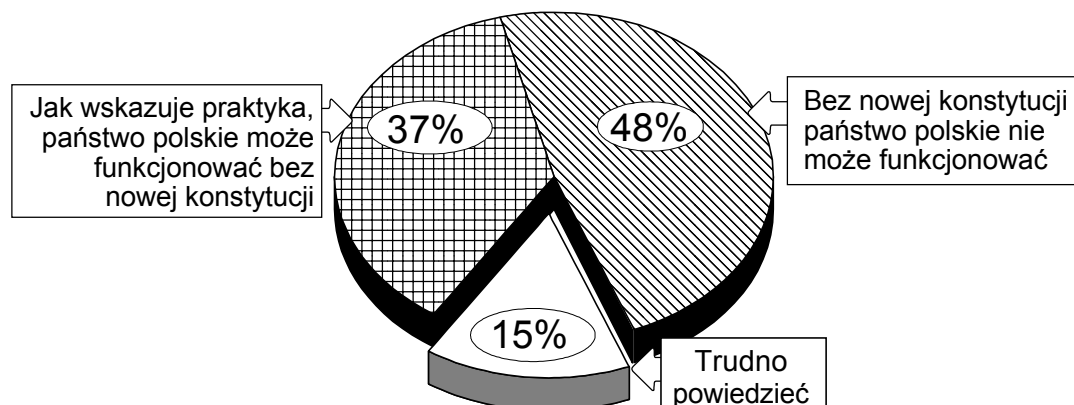

O dużym znaczeniu ustaleń zawartych w konstytucji dla życia przeciętnego obywatela w największym stopniu przeświadczeni są wyborcy SLD, PSL i AWS, natomiast najbardziej sceptyczni w tym względzie pozostają zwolennicy UW.

Mimo że kolejne badania CBOS² potwierdzały bardzo dużą rangę ustawy zasadniczej w świadomości społecznej, jednak 37% ankietowanych zgodziło się ze stwierdzeniem, że państwo polskie może funkcjonować bez nowej konstytucji. Oznacza to, że dla blisko dwóch piątych Polaków możliwe jest funkcjonowanie demokratycznego państwa bez jednolitego tekstu ustawy zasadniczej. Tak duży odsetek osób dopuszczających taką możliwość może mieć znaczenie dla wyników referendum. Można bowiem przypuszczać, że podzielający tego rodzaju pogląd raczej nie będą mieli oporów przed odrzuceniem projektu, nawet jeśli miałyby to oznaczać brak konstytucji w najbliższych latach.

² Zob. m.in. komunikaty CBOS: „Znaczenie prawa i konstytucji”, marzec ‘96, „Polacy o konstytucji i referendum zatwierdzającym”, marzec ‘97.

RYS. 3. Z KTÓRYM Z PONIŻSZYCH STWIERDZEŃ PAN(I) SIĘ ZGADZA?

Brak normatywnych zahamowań co do akceptacji funkcjonowania państwa bez konstytucji jest szczególnie wyraźny wśród mieszkańców największych miast oraz osób z wyższym wykształceniem. Spośród respondentów aktywnych zawodowo połowa pracowników fizyczno-umysłowych, prywatnych przedsiębiorców oraz pracowników umysłowych niższego szczebla zgadza się ze stwierdzeniem, że państwo polskie może funkcjonować bez nowej konstytucji.

Wśród potencjalnych wyborców partii politycznych przekonanie o konieczności uchwalenia nowej konstytucji jest szczególnie silne w elektoracie SLD, natomiast opinię o możliwości funkcjonowania państwa bez konstytucji - co znalazło potwierdzenie w praktyce - szczególnie wyraźnie podzielają zwolennicy UW.

Tabela 1

w procentach

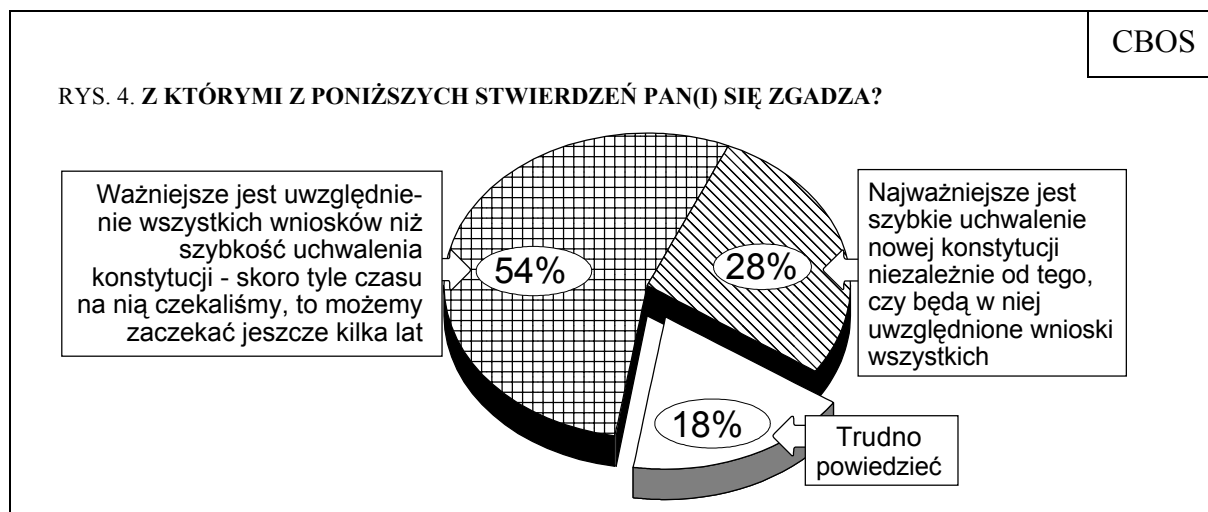
Elektoraty	Z którym z poniższych stwierdzeń Pan(i) się zgadza?		
	Bez nowej konstytucji państwo polskie nie może funkcjonować	Jak wskazuje praktyka, państwo polskie może funkcjonować bez nowej konstytucji	Trudno powiedzieć
SLD	65	31	4
ROP	59	28	13
PSL	57	38	5
AWS	55	34	11
UP	54	35	10
UW	33	50	18
Niezdecydowani	47	32	20

Badani interesujący się sprawą uchwalenia konstytucji silniej niż pozostali przeświadczeni są o tym, że państwo nie może funkcjonować bez konstytucji. Podobnie sądzą ankietowani uznający, że znaczenie nowej konstytucji dla ludzi takich jak oni będzie duże. Natomiast nastawieni sceptycznie respondenci z dystansem oceniają wagę tego legislacyjnego przedsięwzięcia - w większości przekonani są, że konstytucja będzie miała mały wpływ na życie zwykłych obywateli, a także akceptują stwierdzenie, że państwo polskie - jak wskazuje praktyka - może funkcjonować bez konstytucji.

SPOLECZNE PREFERENCJE CO DO TRYBU UCHWALANIA KONSTYTUCJI

Mimo wprowadzonych poprawek tworzony przez Zgromadzenie Narodowe projekt konstytucji nie znalazł poparcia wśród ugrupowań prawicy pozaparlamentarnej opowiadających się za tzw. obywatelskim projektem konstytucji. W toku dyskusji pojawiały się argumenty, że projekty te kierują się odmienną logiką i zmiana niektórych elementów nie wpłynie na charakter całości, stąd podtrzymywany był postulat, by ocenie obywateli poddać dwa projekty konstytucji. (Ostatnio zapowiedź zbierania podpisów w tej sprawie złożył ROP). Z kolei zwolennicy projektu parlamentarnego podkreślali, że dalsze odwlekanie uchwalenia konstytucji, z czym wiązałyby się zmiana ustawy o trybie jej uchwalania, oznaczać będzie, iż w najbliższych latach państwo i jego obywatele będą pozbawieni spójnych regulacji konstytucyjnych.

Respondentów zapytaliśmy o opinie dotyczące trybu uchwalenia konstytucji. Ponad połowa (54%) ankietowanych uznała, że ważniejsze jest stworzenie projektu uwzględniającego wszystkie zgłaszane wnioski niż szybkość uchwalenia konstytucji, nawet jeśli miałyby to oznaczać, iż na ustawę zasadniczą trzeba będzie czekać jeszcze kilka lat. Za szybkim uchwaleniem najwyższego aktu prawnego, nawet kosztem nieuwzględnienia wszystkich wniosków, opowiedziało się 28% badanych.

Za uwzględnieniem jak największej liczby postulatów w sprawie kształtu konstytucji najbardziej zdecydowanie opowiadają się zwolennicy ROP i AWS. Natomiast pilność nowej ustawy zasadniczej jest najważniejsza dla zwolenników SLD, a w wymiarze deklaracji politycznych - dla osób o poglądach lewicowych.

Tabela 2

w procentach

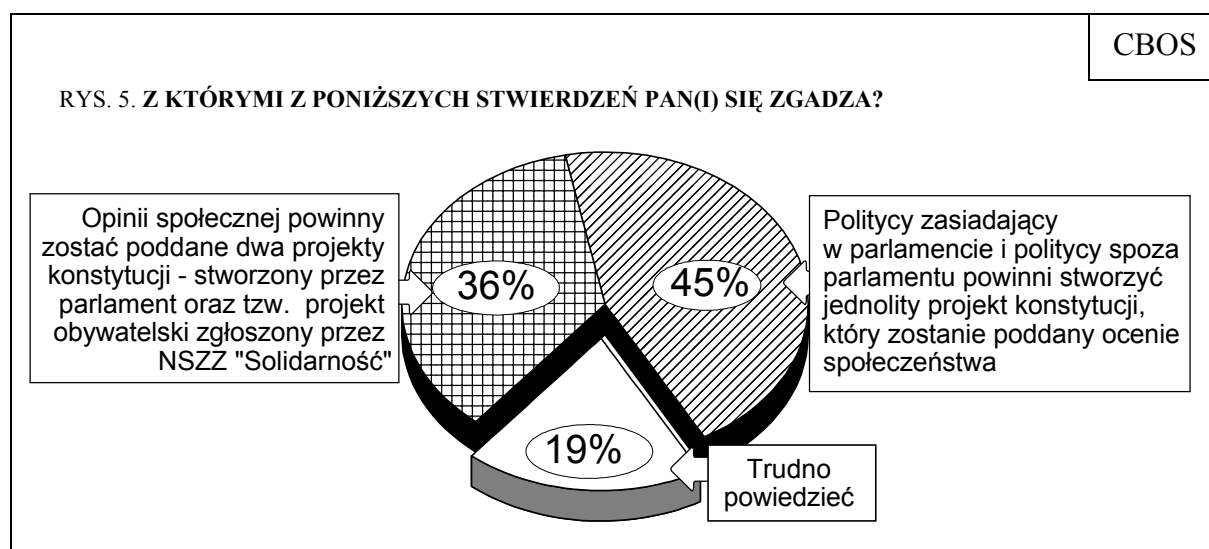
Elektoraty	Z którymi z poniższych stwierdzeń Pan(i) się zgadza?		
	Najważniejsze jest szybkie uchwalenie nowej konstytucji niezależnie od tego, czy będą w niej uchwalone wnioski wszystkich	Ważniejsze jest uwzględnienie wszystkich wniosków niż szybkość uchwalenia konstytucji - skoro tyle czasu na nią czekaliśmy, to możemy poczekać jeszcze kilka lat	Trudno powiedzieć
SLD	48	47	6
UP	34	55	11
UW	36	42	22
PSL	31	54	15
AWS	24	67	9
ROP	12	77	12
Niezdecydowani	30	53	18

Jak wskazywaliśmy w naszym poprzednim komunikacie³, prawie połowa ankietowanych podczas referendum wolałaby raczej mieć wybór niż tylko zatwierdzać bądź odrzucać jeden projekt konstytucji. Podobnym poparciem cieszyło się zarówno referendum,

³ Zob. komunikat CBOS „Polacy o konstytucji i referendum zatwierdzającym”, marzec ‘97.

w którym rozpatrywalibyśmy dwa projekty konstytucji, jak i takie, w którym wybieralibyśmy spośród siedmiu złożonych projektów. Tak więc kwestię rozpatrywania w referendum tego czy innego projektu postrzegano według zasady większej możliwości wyboru, nie zaś doceniania któregoś z proponowanych tekstów ustawy zasadniczej. Ze względu na tego typu uwikłania czysto arytmetycznej alternatywy (jeden czy dwa projekty), w kolejnym pytaniu poprosiliśmy respondentów o wyrażenie opinii, czy woleliby, żeby politycy zasiadający w parlamencie i ci spoza parlamentu stworzyli jednolity tekst konstytucji, poddany następnie ocenie w referendum, czy też chcieliby wybierać między dwoma projektami.

W tym przypadku najwięcej badanych (45%) opowiedziało się za tym, by politycy zasiadający w parlamencie stworzyli wspólnie z przedstawicielami opozycji pozaparlamentarnej jednolity projekt konstytucji, o którym obywatele wypowiedzieliby się w referendum. Spora grupa (36%) poparła jednak przeciwną opcję - poddania pod głosowanie w referendum dwóch projektów ustawy zasadniczej.

Za uzyskaniem ogólnonarodowego konsensu w sprawie konstytucji najsilniej opowiadają się zwolennicy SLD i UW, natomiast sympatycy ugrupowań pozaparlamentarnych - AWS i ROP, podobnie jak badani o poglądach prawicowych, w większości woleliby jednak wybór w referendum między popieranym przez nich projektem a propozycją Zgromadzenia Narodowego.

Tabela 3

w procentach

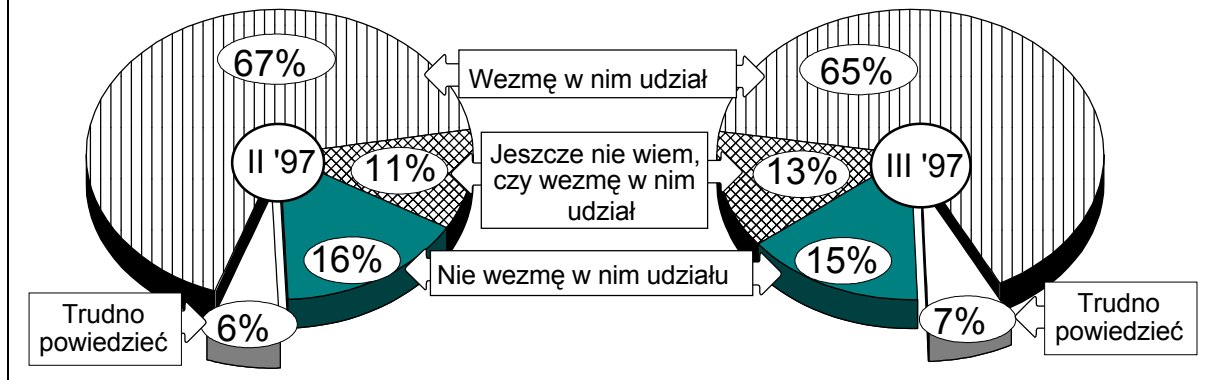
Elektoraty	Z którymi z poniższych stwierdzeń Pan(i) się zgadza?		
	Politycy zasiadający w parlamencie i politycy spoza parlamentu powinni stworzyć jednolity projekt konstytucji, który zostanie poddany ocenie społeczeństwa	Opinii społecznej powinny zostać poddane dwa projekty konstytucji - stworzony przez parlament oraz tzw. projekt obywatelski zgłoszony przez NSZZ „Solidarność”	Trudno powiedzieć
SLD	77	21	3
UW	62	24	14
PSL	54	34	12
UP	43	42	16
ROP	32	52	16
AWS	30	61	9
Niezdecydowani	39	35	27

Wyznaczniki polityczne są wymiarem najsilniej różnicującym opinie badanych w tej kwestii. Można sądzić, że sympatycy prawicy pozaparlamentarnej raczej odrzucają kompromis jako mało prawdopodobny, stawiając na hipotetyczne zwycięstwo ich projektu w referendum. Natomiast zwolennicy ugrupowań stanowiących większość w obecnym parlamencie popierają dążenie do konsensu, nie zapominając, że z racji układu sił będzie to kompromis, w którym ostatecznie słowo w sprawie kształtu projektu konstytucji będą mieli właśnie oni.

REFERENDUM ZATWIERDZAJĄCE KONSTYTUCJĘ

Przepisy o referendum zatwierdzającym stanowią, iż jego wynik będzie ważny niezależnie od tego, czy weźmie w nim udział ponad połowa uprawnionych do głosowania. Jednak dla społecznej legitymizacji ustawy zasadniczej frekwencja w referendum będzie miała niewątpliwie niebagatelne znaczenie. W marcu udział w referendum zatwierdzającym, w którym rozpatrywany byłby parlamentarny projekt konstytucji, zadeklarowało 65% ankietowanych.

RYS. 6. CZY WEŹMIE PAN(I) UDZIAŁ W REFERENDUM, GDYBY POLEGAŁO ONO NA ZATWIERDZENIU BĄDŹ ODRZUCENIU PROJEKTU KONSTYTUCJI PRZEDSTAWIONEGO PRZEZ SEJM I SENAT?

W porównaniu z sondażem lutowym w największym stopniu wzrosły deklaracje uczestnictwa w tego rodzaju referendum w elektoratach ROP i PSL, natomiast lekko obniżyły się wśród wyborców UP.

Tabela 4

w procentach

Elektoraty	Czy weźmie Pan(i) udział w referendum, gdyby polegało ono na zatwierdzeniu bądź odrzuceniu projektu konstytucji przedstawionego przez Sejm i Senat?							
	Wezmę w nim udział		Jeszcze nie wiem		Nie wezmę w nim udziału		Trudno powiedzieć	
	II '97	III '97	II '97	III '97	II '97	III '97	II '97	III '97
SLD	92	89	4	5	3	3	1	3
UW	87	87	7	8	6	2	0	3
UP	84	79	8	7	7	7	1	7
PSL	83	91	5	5	7	2	4	2
AWS	82	81	7	9	8	8	4	2
ROP	79	87	17	2	3	3	1	8
Niezdecydowani	62	72	12	13	7	6	20	9

Czynnikiem najbardziej różnicującym częstość deklaracji uczestnictwa w referendum jest wykształcenie oraz zainteresowanie polityką. W stosunku do ubiegłego miesiąca najbardziej (około 10 punktów procentowych) obniżyły się deklaracje udziału w referendum wśród ludzi młodych - do 24 roku życia, respondentów często biorących udział w praktykach

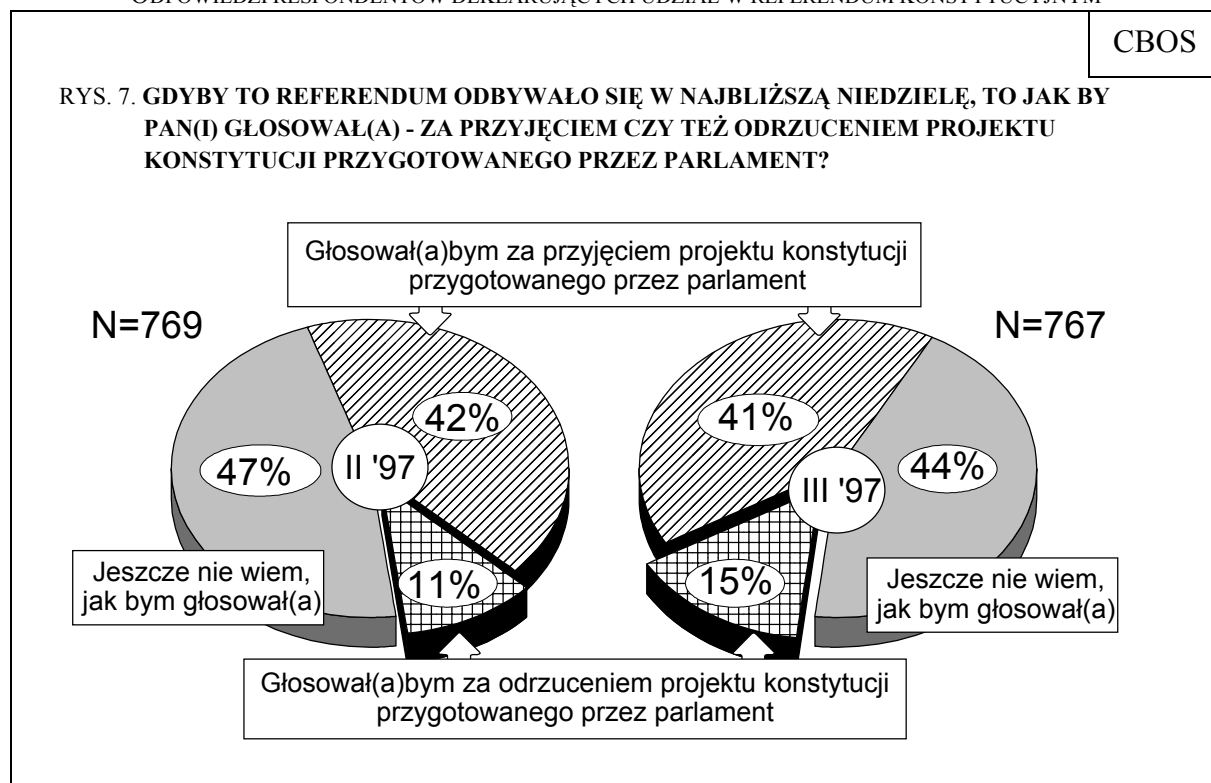
religijnych oraz rolników i prywatnych przedsiębiorców. Najwyraźniej (o 13 punktów) wzrosły natomiast wśród osób w ogóle nie uczestniczących w praktykach religijnych. Można sądzić, że światopoglądowy wymiar dyskusji przedkonstytucyjnej, a szczególnie tworzony przez przeciwników projektu parlamentarnego jego ideologiczny stereotyp, znalazł wyraźny oddźwięk w deklaracjach ankietowanych - zniechęcił do uczestnictwa osoby głęboko religijne i ludzi młodych, zachęcił natomiast obojętnych religijnie.

Wśród osób deklarujących udział w referendum ponad dwie piąte (44%) nie potrafi jeszcze powiedzieć, czy głosowałoby za projektem parlamentarnym czy też przeciw niemu, tylko niewiele mniejsza grupa (41%) zapowiada poparcie tego projektu, natomiast 15% z góry go odrzuca. W stosunku do deklaracji sprzed miesiąca poza minimalnym wzrostem liczby przeciwników projektu parlamentarnego (o 4 punkty procentowe) i odpowiednim (o 3 punkty) spadkiem odsetka niezdecydowanych nie odnotowaliśmy większych zmian w rozkładzie preferencji.

ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW DEKLARUJĄCYCH UDZIAŁ W REFERENDUM KONSTYTUCYJNYM

CBOS

RYS. 7. GDYBY TO REFERENDUM ODBYWAŁO SIĘ W NAJBLIŻSZĄ NIEDZIELĘ, TO JAK BY PAN(I) GŁOSOWAŁ(A) - ZA PRZYJĘCIEM CZY TEŻ ODRZUCENIEM PROJEKTU KONSTYTUCJI PRZYGOTOWANEGO PRZEZ PARLAMENT?

Za przyjęciem projektu parlamentarnego opowiadają się przede wszystkim osoby o lewicowych poglądach politycznych, dobrze zarabiające, badani powyżej 45 roku życia, mieszkańcy wsi lub dużych, choć nie największych miast. Głosowanie w referendum przeciw temu projektowi częściej niż inni deklarują respondenci o poglądach prawicowych (32%), często uczestniczący w praktykach religijnych (33%), a także badani z największych miast (26%). Warto przy tym zauważyć, że właśnie wśród mieszkańców największych miast rozkład odpowiedzi jest stosunkowo mało pomyślny dla twórców projektu parlamentarnego, jednocześnie bowiem niski jest odsetek głosów, które go popierają (32%). Jest to tym bardziej istotne, że - jak pokazuje doświadczenie - w konsultacjach obywatelskich częściej biorą udział właśnie mieszkańcy miast niż wsi.

Podobnie jak w przypadku deklaracji udziału w referendum, poparcie dla parlamentarnego projektu konstytucji w największym stopniu wzrosło (o 11 punktów) wśród osób nie biorących udziału w praktykach religijnych, natomiast zmalało wśród respondentów uczestniczących w nich kilka razy w tygodniu (o 13 punktów). Mniejszą niż w lutym popularność tego projektu odnotowaliśmy także wśród ludzi młodych (w tym szczególnie uczniów i studentów) i w średnim wieku, natomiast liczba jego zwolenników wzrosła wśród respondentów powyżej 45 roku życia.

Najbardziej wyraźnie zwiększyło się poparcie dla parlamentarnego projektu konstytucji wśród elektoratu UW i - w mniejszym stopniu - PSL. Minimalnie zmniejszyła się akceptacja tego projektu wśród wyborców AWS i ROP, jednak tylko wśród zwolenników ROP znalazło to odbicie w odpowiednim wzroście liczby przeciwników tego projektu, natomiast wśród sympatyków AWS wzrosła przede wszystkim liczba niezdecydowanych. W przypadku obu ugrupowań około jednej trzeciej ich zwolenników deklaruje głosowanie „przeciw” projektowi parlamentarnemu.

Tabela 5

w procentach

Elektoraty*	Czy głosował(a)by Pan(i) za przyjęciem czy też odrzuceniem projektu konstytucji przygotowanego przez parlament?					
	Za przyjęciem		Za odrzuceniem		Jeszcze nie wiem	
	II '97	III '97	II '97	III '97	II '97	III '97
SLD	71	70	1	5	28	25
UP	62	54	2	13	36	33
PSL	44	53	2	6	54	41
UW	23	48	19	17	58	35
AWS	27	19	30	32	43	49
ROP	25	21	34	37	41	42
Niezdecydowani	32	36	4	9	64	55

* Ze względu na niskie liczebności pominięto elektoraty UPR, Krajowej Partii Emerytów i Rencistów oraz BBWR/Bloku dla Polski.

Osoby mające zamiar głosować za odrzuceniem tego projektu wybierają tę opcję mając poczucie, że nie wszystkie ich oczekiwania i wnioski zostaną w nim uwzględnione. Natomiast badani zamierzający go poprzeć częściej uznają, że nie można dłużej czekać na nową konstytucję.

Tabela 6

w procentach

Gdyby to referendum odbywało się w najbliższą niedzielę, to jak by Pan(i) głosował(a) - za przyjęciem czy też odrzuceniem projektu konstytucji przygotowanego przez parlament?	Z którymi z poniższych stwierdzeń Pan(i) się zgadza*?	
	Najważniejsze jest szybkie uchwalenie nowej konstytucji niezależnie od tego czy będą w niej uchwalone wnioski wszystkich	Ważniejsze jest uchwalenie wszystkich wniosków niż szybkie uchwalenie nowej konstytucji
Za przyjęciem	56	37
Za odrzuceniem	10	83
Jeszcze nie wiem	21	70

*Pominięto wskazania „trudno powiedzieć”.

Odrzucenie parlamentarnego projektu konstytucji w referendum o czysto „zatwierdzającym” charakterze zapowiadają przede wszystkim osoby, które chciałyby mieć do wyboru dwa projekty ustawy zasadniczej.

Tabela 7

w procentach

Gdyby to referendum odbywało się w najbliższą niedzielę, to jak by Pan(i) głosował(a) - za przyjęciem czy też odrzuceniem projektu konstytucji przygotowanego przez parlament?	Z którymi z poniższych stwierdzeń Pan(i) się zgadza*?	
	Politycy zasiadający w parlamencie i politycy spoza parlamentu powinni stworzyć jednolity projekt konstytucji, który zostanie poddany ocenie społeczeństwa	Opinii społecznej powinny zostać poddane dwa projekty konstytucji - stworzony przez parlament oraz tzw. projekt obywatelski zgłoszony przez NSZZ „Solidarność”
Za przyjęciem	70	23
Za odrzuceniem	24	70
Jeszcze nie wiem	42	46
*Pominięto wskazania „trudno powiedzieć”.		

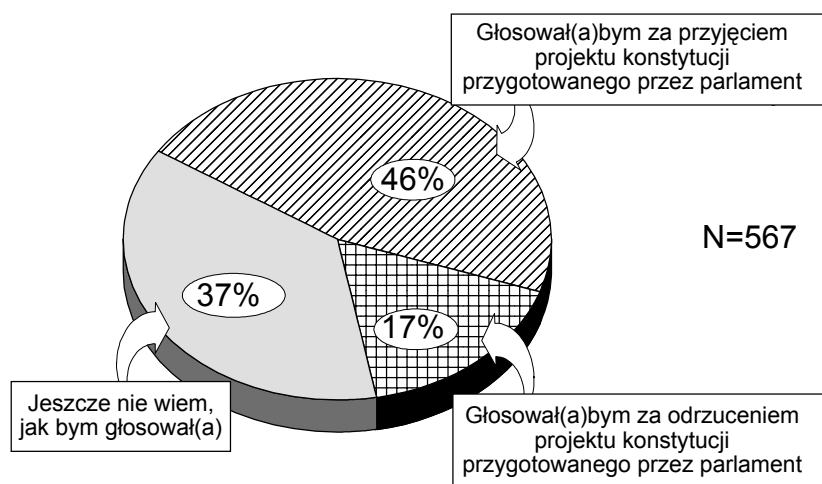
Zdecydowana większość (82%) deklarujących głosowanie za odrzuceniem projektu konstytucji stworzonego przez Zgromadzenie Narodowe utożsamia się z AWS sądząc, że to ugrupowanie reprezentuje ich poglądy i interesy, natomiast połowa (52%) tych, którzy zapowiadają poparcie tego projektu, uznaje, że AWS nie wyraża ich poglądów. Podobna zależność, choć w mniejszej skali, dotyczy również ROP (odpowiednio 62% i 45%).

Jeśli założymy, że o faktycznym uczestnictwie w referendum decydować będzie również stopień zainteresowania sprawą konstytucji, to - na podstawie obecnych danych - można przewidywać, że frekwencja będzie niższa niż ta wynikająca z deklaracji uczestnictwa. Jednak hipotetyczny mniejszy udział nie wpływa radykalnie na zmianę układu preferencji. Mimo że w tym przypadku liczba zwolenników projektu parlamentarnego przewyższa odsetek niezdecydowanych, to jednak nadal bardzo duża grupa osób, które nie umieją przewidzieć swojej decyzji, sprawia, że nadal jest możliwe zarówno odrzucenie, jak i przyjęcie tego projektu konstytucji.

ODPOWIEDZI OSÓB INTERESUJĄCYCH SIĘ SPRAWĄ UCHWALENIA KONSTYTUCJI
I DEKLARUJĄCYCH UDZIAŁ W REFERENDUM

CBOS

RYS. 8. GDYBY TO REFERENDUM ODBYWAŁO SIĘ W NAJBLIŻSZĄ NIEDZIELĘ, TO JAK BY PAN(I) GŁOSOWAŁ(A) - ZA PRZYJĘCIEM CZY TEŻ ODRZUCENIEM PROJEKTU KONSTYTUCJI PRZYGOTOWANEGO PRZEZ PARLAMENT?

Na podstawie powyższych analiz można jednak postawić hipotezę, że niższa frekwencja w referendum będzie sprzyjać przyjęciu konstytucji w wersji uchwalonej przez Zgromadzenie Narodowe.

★

★

★

Przed ostatecznym uchwaleniem konstytucji przez Zgromadzenie Narodowe i ustaleniem daty referendum niemal dwie trzecie Polaków deklaruje chęć udziału w referendum zatwierdzającym. Nadal największa grupa badanych nie wie jeszcze, jaką podejmie decyzję, zatem wynik referendum pozostaje ciągle sprawą otwartą. Wydaje się, że decydujące znaczenie będzie miała zapowiadana kampania informacyjna dotycząca zawartości tego projektu, a w jeszcze większym stopniu - kampania polityczna na rzecz jego przyjęcia bądź odrzucenia. Warto dodać, że w tym wypadku strona zainteresowana odrzuceniem tego projektu będzie w trudniejszej sytuacji, gdyż - jak pokazuje doświadczenie - niełatwo jest namówić ludzi do zachowań o charakterze negatywnym, a taki aksjologiczny wektor będzie mieć właśnie decyzja o odrzuceniu tego projektu.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy interesuje się Pan(i) sprawą uchwalenia nowej konstytucji?
(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	58	38	4	1185
Płeć				
Mężczyźni	68	30	3	561
Kobiety	50	45	5	624
Wiek				
do 24 lat	44	55	1	164
25-34	52	46	2	209
35-44	61	35	4	253
45-54	68	26	6	223
55-64	76	19	5	142
65 lat i więcej	51	43	6	194
Miejsce zamieszkania				
Wieś	53	43	4	442
Miasto do 20 tys.	63	36	2	143
od 21 do 100 tys.	57	41	2	230
101-500 tys.	64	31	5	239
501 tys. i więcej mieszk.	66	27	6	131
Region				
Północny	60	36	4	119
Zachodni	66	30	4	150
Środkowo-zachodni	59	38	4	179
Środkowy	59	38	4	210
Wschodni	54	42	3	147
Południowo-wschodni	65	32	4	185
Południowo-zachodni	49	46	5	196
Wykształcenie				
Podstawowe	47	45	7	366
Zasadnicze zawodowe	51	47	2	359
Średnie	71	27	2	367
Wyższe	85	10	5	92
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	77	19	5	77
Prac. umysł. niż. szczebla	68	29	3	131
Pracownicy fiz. - umysł.	69	27	4	78
Robotnicy wykwalifikowani	58	41	1	116
Robotnicy niewykwalifik.	49	46	5	56
Rolnicy	46	53	2	72
Prywatni przedsiębiorcy	71	27	2	50
Bierni zawodowo				
Renciści	63	34	3	146
Emeryci	58	34	8	207
Uczniowie i studenci	51	44	5	71
Bezrobotni	39	57	5	109
Gospodynie domowe i inni	51	46	3	72
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	73	23	4	124
Sektor państwowy	73	26	2	151
Sektor prywatny	59	38	3	253
Spółdzielczość	39	59	2	23
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	47	49	4	283
201 - 325	62	34	4	240
326 - 449	57	39	3	195
450 - 599	68	31	1	158
Powyżej 599 zł	79	18	2	150
Ocena własnych war. mater.				
Złe	53	43	4	319
Średnie	57	38	5	581
Dobre	67	31	2	283
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	58	34	8	83
Raz w tygodniu	58	38	4	600
Kilka razy w miesiącu	63	34	3	149
Kilka razy w roku	56	41	3	267
W ogóle nie uczestniczy	59	33	7	83
Poglądy polityczne				
Lewica	70	27	3	231
Centrum	58	38	4	341
Prawica	72	26	2	359
Trudno powiedzieć	30	62	8	253

Tabela 2. Z którym z poniższych stwierdzeń Pan(i) się zgadza?
 1 - Bez nowej konstytucji państwo polskie nie może funkcjonować;
 2 - Jak wskazuje praktyka, państwo polskie może funkcjonować bez nowej konstytucji

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	48	37	15	1182
Płeć				
Mężczyźni	50	39	11	560
Kobiety	47	34	19	622
Wiek				
do 24 lat	50	35	15	164
25-34	44	40	16	209
35-44	47	43	10	253
45-54	49	38	13	223
55-64	56	34	11	142
65 lat i więcej	47	27	25	191
Miejsce zamieszkania				
Wieś	49	32	20	440
Miasto do 20 tys.	53	36	11	143
od 21 do 100 tys.	51	38	11	230
101-500 tys.	46	39	15	237
501 tys. i więcej mieszk.	42	47	11	131
Region				
Północny	48	36	16	118
Zachodni	44	37	19	150
Środkowo-zachodni	53	39	8	179
Środkowy	44	40	15	210
Wschodni	47	34	20	147
Południowo-wschodni	45	38	17	184
Południowo-zachodni	57	31	12	196
Wykształcenie				
Podstawowe	46	29	25	363
Zasadnicze zawodowe	48	40	12	359
Średnie	51	38	11	367
Wyższe	48	49	3	92
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	50	42	9	77
Prac. umysł. niż. szczebla	41	49	10	131
Pracownicy fiz. - umysł.	43	51	6	78
Robotnicy wykwalifikowani	48	44	8	116
Robotnicy niewykwalifik.	50	25	25	86
Rolnicy	50	29	21	72
Prywatni przedsiębiorcy	47	51	2	50
Bierni zawodowo				
Renciści	51	32	17	144
Emeryci	50	30	20	206
Uczniowie i studenci	51	29	20	71
Bezrobotni	49	35	16	109
Gospodynie domowe i inni	51	26	23	72
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	52	42	6	124
Sektor państwowy	42	47	11	151
Sektor prywatny	46	44	9	253
Spółdzielczość	39	38	23	23
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	43	40	17	283
201 - 325	49	37	14	240
326 - 449	55	33	12	193
450 - 599	52	38	10	158
Powyżej 599 zł	53	37	10	150
Ocena własnych war. mater.				
Złe	48	35	17	318
Średnie	47	37	16	578
Dobre	50	38	12	283
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	55	25	20	83
Raz w tygodniu	49	35	16	597
Kilka razy w miesiącu	51	35	14	149
Kilka razy w roku	43	44	13	267
W ogóle nie uczestniczy	52	37	11	83
Poglądy polityczne				
Lewica	58	33	8	231
Centrum	49	38	13	341
Prawica	51	40	8	359
Trudno powiedzieć	34	32	34	250

Tabela 3. Z którym z poniższych stwierdzeń Pan(i) się zgadza?
 1 - Najważniejsze jest szybkie uchwalenie nowej konstytucji niezależnie od tego, czy będą w niej uwzględnione wnioski wszystkich; 2 - Ważniejsze jest uwzględnienie wszystkich wniosków niż szybkość uchwalenia konstytucji - skoro tyle czasu na nią czekaliśmy, to możemy zaczekać jeszcze kilka lat (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	54	18	1182
Płeć				
Mężczyźni	34	52	14	560
Kobiety	22	57	21	622
Wiek				
do 24 lat	20	61	19	164
25-34	26	59	14	209
35-44	25	63	12	253
45-54	34	51	14	223
55-64	32	51	18	142
65 lat i więcej	31	37	31	191
Miejsce zamieszkania				
Wieś	26	49	25	440
Miasto do 20 tys.	34	52	14	143
od 21 do 100 tys.	32	54	13	230
101-500 tys.	37	60	13	237
501 tys. i więcej mieszk.	23	65	12	131
Region				
Północny	24	62	15	118
Zachodni	35	45	19	150
Środkowo-zachodni	36	53	11	179
Środkowy	23	58	19	210
Wschodni	28	41	31	147
Południowo-wschodni	21	62	17	184
Południowo-zachodni	30	57	12	196
Wykształcenie				
Podstawowe	25	43	33	363
Zasadnicze zawodowe	31	56	13	359
Średnie	27	63	10	367
Wyższe	34	61	5	92
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	34	58	8	77
Prac. umysł. niż. szczebla	33	68	10	131
Pracownicy fiz. - umysł.	32	63	5	78
Robotnicy wykwalifikowani	32	55	13	116
Robotnicy niewykwalifik.	24	50	25	56
Rolnicy	36	52	12	72
Prywatni przedsiębiorcy	33	63	4	50
Bierni zawodowo				
Renciści	27	46	27	144
Emeryci	31	43	26	206
Uczniowie i studenci	14	69	17	71
Bezrobotni	22	51	27	109
Gospodynie domowe i inni	26	57	16	72
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	25	67	8	124
Sektor państwowy	37	51	12	151
Sektor prywatny	28	62	10	253
Spółdzielczość	4	69	28	23
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	22	55	23	283
201 - 325	28	53	19	240
326 - 449	32	51	16	193
450 - 599	32	61	7	158
Powyżej 599 zł	40	54	7	150
Ocena własnych war. mater.				
Złe	25	53	22	318
Średnie	28	53	19	578
Dobre	32	58	10	283
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	22	56	22	83
Raz w tygodniu	27	55	18	597
Kilka razy w miesiącu	34	50	16	149
Kilka razy w roku	26	59	15	267
W ogóle nie uczestniczy	37	44	19	83
Poglądy polityczne				
Lewica	46	44	9	231
Centrum	28	62	13	341
Prawica	26	64	10	359
Trudno powiedzieć	19	40	41	250

Tabela 4. Z którym z poniższych stwierdzeń Pan(i) się zgadza?
 1 - Politycy zasiadający w parlamencie i politycy spoza parlamentu
 powinni stworzyć jednolity projekt konstytucji, który zostanie
 poddany ocenie społeczeństwa; 2 - Opinii społecznej powinny zostać
 poddane dwa projekty konstytucji: stworzony przez parlament oraz
 tzw. projekt obywatelski zgłoszony przez NSZZ "Solidarność"
 (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	45	36	19	1182
Płeć				
Mężczyźni	48	37	15	560
Kobiety	42	34	23	622
Wiek				
do 24 lat	40	40	19	164
25-34	46	36	18	209
35-44	41	43	16	253
45-54	48	36	15	223
55-64	58	24	17	142
65 lat i więcej	38	30	32	191
Miejsce zamieszkania				
Wies	42	31	27	440
Miasto do 20 tys.	47	33	20	143
od 21 do 100 tys.	47	38	14	230
101-500 tys.	42	45	13	237
501 tys. i więcej mieszk.	51	35	15	131
Region				
Północny	39	37	24	118
Zachodni	46	35	19	150
Środkowo-zachodni	50	37	12	179
Środkowy	43	35	21	210
Wschodni	34	37	29	147
Południowo-wschodni	48	33	19	184
Południowo-zachodni	49	37	14	196
Wykształcenie				
Podstawowe	37	29	34	363
Zasadnicze zawodowe	41	42	17	359
Średnie	52	38	10	367
Wyższe	60	31	9	92
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	58	29	13	77
Prac. umysł. niż. szczebla	53	40	7	131
Pracownicy fiz. - umysł.	48	45	8	78
Robotnicy wykwalifikowani	53	32	15	116
Robotnicy niewykwalifik.	40	25	35	56
Rolnicy	36	38	25	72
Prywatni przedsiębiorcy	42	53	5	50
Bierni zawodowo				
Renciści	41	32	27	144
Emeryci	44	33	23	206
Uczniowie i studenci	41	49	10	71
Bezrobotni	40	34	26	109
Gospodynie domowe i inni	36	32	32	72
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	49	41	11	124
Sektor państwowy	60	30	11	151
Sektor prywatny	46	41	13	253
Spółdzielczość	37	22	42	23
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	37	36	27	283
201 - 325	44	33	23	240
326 - 449	49	37	15	193
450 - 599	57	35	8	158
Powyżej 599 zł	56	38	6	150
Ocena własnych war. mater.				
Złe	38	35	27	318
Średnie	45	36	19	578
Dobre	53	35	12	283
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	28	46	26	83
Raz w tygodniu	44	37	19	597
Kilka razy w miesiącu	50	34	16	149
Kilka razy w roku	46	35	20	267
W ogóle nie uczestniczy	57	27	16	83
Poglądy polityczne				
Lewica	65	25	10	231
Centrum	54	28	18	341
Prawica	33	57	10	359
Trudno powiedzieć	31	25	44	250

Tabela 5. Czy weźmie Pan(i) udział w referendum, gdyby polegało ono na zatwierdzeniu bądź odrzuceniu projektu konstytucji przedstawionego przez Sejm i Senat?
1 - Wezmę w nim udział; 2 - Jeszcze nie wiem, czy wezmę w nim udział;
3 - Nie wezmę w nim udziału

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	65	13	15	7	1184
Płeć					
Mężczyźni	72	12	13	4	561
Kobiety	59	14	17	10	623
Wiek					
do 24 lat	57	22	14	6	164
25-34	69	15	13	3	209
35-44	69	12	14	5	253
45-54	69	12	11	7	223
55-64	69	9	16	6	142
65 lat i więcej	53	8	24	15	194
Miejsce zamieszkania					
Wieś	58	16	17	10	441
Miasto do 20 tys.	63	20	15	1	143
od 21 do 100 tys.	71	11	11	7	230
101-500 tys.	71	8	16	5	238
501 tys. i więcej mieszk.	67	10	16	7	131
Region					
Północny	65	11	17	7	119
Zachodni	60	16	17	7	150
Środkowo-zachodni	59	14	18	9	178
Środkowy	65	15	14	6	210
Wschodni	66	9	15	9	147
Południowo-wschodni	69	14	12	5	185
Południowo-zachodni	68	10	15	7	196
Wykształcenie					
Podstawowe	49	13	22	15	366
Zasadnicze zawodowe	64	15	16	5	359
Średnie	75	12	10	2	367
Wyższe	88	8	4	0	92
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	85	13	1	1	77
Prac. umysł. niż. szczebla	73	17	7	3	131
Pracownicy fiz. - umysł.	70	11	14	4	78
Robotnicy wykwalifikowani	68	15	13	4	116
Robotnicy niewykwalifik.	62	15	18	5	156
Rolnicy	53	17	22	8	72
Prywatni przedsiębiorcy	69	10	17	3	50
Bierni zawodowo					
Renciści	61	8	17	13	146
Emeryci	60	10	20	10	207
Uczniowie i studenci	67	18	5	10	71
Bezrobotni	53	15	21	10	109
Gospodynie domowe i inni	66	12	22	1	72
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	78	17	4	1	124
Sektor państwowy	75	11	9	6	151
Sektor prywatny	68	14	17	1	253
Spółdzielczość	66	20	3	11	23
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	62	9	16	13	283
201 - 325	63	13	16	5	239
326 - 449	63	20	13	4	195
450 - 599	76	7	12	4	158
Powyżej 599 zł	81	13	5	1	150
Ocena własnych war. mater.					
Złe	58	11	22	9	318
Średnie	64	15	14	8	581
Dobre	75	12	10	3	283
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	63	6	21	10	83
Raz w tygodniu	64	14	14	7	600
Kilka razy w miesiącu	67	13	13	7	149
Kilka razy w roku	62	15	18	5	267
W ogóle nie uczestniczy	76	7	12	5	83
Poglądy polityczne					
Lewica	79	8	10	4	231
Centrum	70	14	12	4	341
Prawica	72	11	12	4	359
Trudno powiedzieć	36	20	28	16	252

Tabela 6. Gdyby to referendum odbywało się w najbliższą niedzielę, to jak by Pan(i) głosował(a) - za przyjęciem czy też odrzuceniem projektu konstytucji przygotowanego przez parlament? 1 - Głosował(a)by(m) za przyjęciem projektu konstytucji przygotowanego przez parlament; 2 - Głosował(a)by(m) za odrzuceniem projektu konstytucji przygotowanego przez parlament; 3 - Jeszcze nie wiem, jak bym głosował(a)

	1	2	3	Liczba osób
Ogółem	41	15	43	766
Płeć				
Mężczyźni	44	18	38	402
Kobiety	38	12	50	364
Wiek				
do 24 lat	30	17	53	93
25-34	32	14	54	144
35-44	36	15	49	175
45-54	48	15	37	154
55-64	55	17	28	98
65 lat i więcej	51	16	34	103
Miejsce zamieszkania				
Wies	46	12	42	255
Miasto do 20 tys.	39	16	45	90
od 21 do 100 tys.	39	15	46	164
101-500 tys.	43	15	42	169
501 tys.i więcej mieszk.	32	26	42	88
Region				
Północny	43	20	37	77
Zachodni	46	14	41	89
Środkowo-zachodni	51	7	42	105
Środkowy	33	22	44	137
Wschodni	42	11	47	96
Południowo-wschodni	37	19	43	128
Południowo-zachodni	41	12	47	134
Wykształcenie				
Podstawowe	45	12	43	179
Zasadnicze zawodowe	40	15	44	230
Średnie	37	18	45	276
Wyższe	47	14	38	81
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	42	14	44	65
Prac. umysł. niż. szczebla	34	11	55	95
Pracownicy fiz.- umysł.	42	22	36	55
Robotnicy wykwalifikowani	39	16	45	78
Robotnicy niewykwalifik.	39	10	51	35
Rolnicy	47	12	40	38
Prywatni przedsiębiorcy	45	18	36	35
Bierni zawodowo				
Renciści	48	18	34	89
Emeryci	47	17	36	123
Uczniowie i studenci	22	12	65	47
Bezrobotni	44	20	36	58
Gospodynie domowe i inni	36	12	52	48
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	38	17	44	96
Sektor państwowy	41	14	45	112
Sektor prywatny	38	16	46	171
Spółdzielczość	56	7	36	15
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	37	18	46	176
201 - 325	35	19	46	150
326 - 449	42	9	49	123
450 - 599	40	14	46	120
Powyżej 599 zł	60	12	28	122
Ocena własnych war. mater.				
Złe	33	20	48	183
Średnie	42	16	42	369
Dobre	48	11	42	211
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	26	33	41	52
Raz w tygodniu	39	17	44	385
Kilka razy w miesiącu	50	12	39	99
Kilka razy w roku	38	14	48	165
W ogóle nie uczestniczy	62	3	35	63
Poglądy polityczne				
Lewica	63	7	31	181
Centrum	43	6	50	237
Prawica	26	32	42	259
Trudno powiedzieć	37	9	54	89